

รายงานการวิจัย

กระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตร เพศศึกษาอบต่าน ในการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชน ในสถานศึกษาภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย

ดร. สายฝน เอกวรารังกูร*

ดร. นัยนา หนูนิล**

Aekwarangkoon, S., & Noonill, N.

The participation process in developing comprehensive sex education curriculum management model on enhancing the sexuality for the youth in schools, Upper Southern of Thailand.

Thai Journal of Nursing, 61(4), 10-19, 2012.

Key Words: Curriculum Management, Comprehensive Sex Education, Sexuality, Youth.

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มุ่งศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรเพศศึกษาอบต่านในการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างถูกเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนขยายโอกาสและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมเพศศึกษาอบต่านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาในเขตพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ตอนบน จำนวน 58 โรงเรียน กระบวนการพัฒนารูปแบบฯ มี 4 ระยะ ใช้เวลาศึกษา 3 ปี รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การสังเกต การจัดการเรียนรู้เชิง

พื้นที่ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบฯ ประกอบด้วย 4 ระยะได้แก่ ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม ต้องเริ่มจากการค้นหาผู้บริหารสถานศึกษาตัวจริงและสร้างความเข้าใจแนวคิดเพศศึกษาอบต่าน ระยะที่ 2 ความรับผิดชอบของครู ครูต้องการพัฒนาสมรรถนะและความปลอดภัยในการนำหลักสูตรเพศศึกษาอบต่านไปใช้ ระยะที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ ความสำเร็จของการนำหลักสูตรเพศศึกษาอบต่านไปใช้เกิดขึ้นเมื่อ 1) ผู้เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากองค์การ PATH

*รองศาสตราจารย์ สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มีความเข้าใจเพศศึกษารอบด้าน 2) ผู้บริหารหลักต้น
การจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน 3) ครูจัดการเรียนรู้ได้
ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และ ระยะที่ 4
การติดตามผล ต้องการให้มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

ภายหลังการนำรูปแบบฯ ไปใช้ เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยง
ทางเพศลดลง ผู้ทำงานเกี่ยวข้องมีทัศนคติและพฤติกรรม
การทำงานเยาวชนเชิงบวกเพิ่มขึ้น

Abstract

The objective of this participatory action research were to study the participation process in developing comprehensive sex education curriculum management model on enhancing the sexuality for the youth in schools and to evaluate the model utilization. The study groups were purposively selected from the students in the extension schools and secondary schools that had participated in the project of comprehensive sex education enhancing the sexuality for the youth in 58 schools of Upper Southern Provinces. The process of model development included four stages within 3 years. The data were collected by using the questionnaire, semi-structural interview, dialogue in group, area learning management observation and learning exchange. The data were analyzed for frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The four stages of participation process in model development were as follows. Stage 1. Preparation stage; this stage needed for searching the actual school director and clarifying the concept of comprehensive sex education. *Stage 2. Teacher responsibility stage;* the teachers needed for competency training and safety in the comprehensive sex education implementation. *Stage 3. Curriculum implementation stage;* the success could occur according to the followings. 1) People who involved in the process had clear understanding on the comprehensive sex education. 2) The school director supported proactively in the management of sex education learning. 3) The teachers could manage student learning effectively for both quantity and quality outcomes. *Stage 4. The follow-up stage;* this stage needed to be done continuously. After the implementation of this model, the youths' sexual risk behavior had decreased, and the working personnel had increased in their positive attitude and working behavior toward the youth.

ความสำคัญของปัญหา

สุขภาพทางเพศสำหรับเยาวชนเป็นประเด็น
สำคัญที่สังคมไทยตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการ
ดำเนินการ การวิจัยสถานการณ์เรื่องเพศในสังคมไทย
ขององค์การแพธ (PATH) ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2550

พบว่าเยาวชนมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุน้อยลง
(ค่าเฉลี่ย 14.5-16.7 ปี) มากกว่าครึ่งหนึ่งเคยมีคู่นอน
มากกว่า 1 คน ร้อยละ 23 ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์
ครั้งแรก เยาวชนเริ่มเรียนรู้เพศศึกษาจากโรงเรียนเมื่อ

อายุเฉลี่ย 15.6 ปี จากพ่อแม่มีเพียงร้อยละ 1 (ทั่วโลก ร้อยละ 12) ผู้ติดเชื้อ เอช ไอ วี รายใหม่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนมากที่สุด ร้อยละ 11.1 ของผู้ป่วยเอดส์ ร้อยละ 31.7 ของผู้ป่วยกาโมโรค และร้อยละ 30 ของผู้หญิงที่ทำแท้งอยู่ในช่วงวัยรุ่นอายุน้อยกว่า 20 ปี ผู้ติดเชื้อกว่าร้อยละ 80 ในประเทศไทยได้รับเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของบุคคลและสังคมทั้งระยะสั้นและยาวที่ไม่สามารถประมาณค่าความเสียหายได้

สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงต่อกระบวนการพัฒนาวิถีคิด ทักษะ และพฤติกรรมเยาวชน หลักฐานเชิงประจักษ์ระบุว่าความรู้อย่างเดียว ไม่เพียงพอที่ทำให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ (Lou & Chen, 2009) สิ่งสำคัญคือการทำให้เยาวชนได้รับข้อมูลอย่างรอบด้าน (Kohler, Manhart, & Lafferty, 2008) การให้ความรู้เชิงลึกด้านการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา ร่วมกับการรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเพศ (Zamora, Romo, & Au, 2006) พร้อมกับการส่งเสริมทัศนคติเรื่องความรับผิดชอบ ทักษะที่จำเป็นในการจัดการความผูกพันกับผู้อื่น (Magnani, MacIntyre, Karim, Brown, & Hutchison, 2005) รวมทั้งการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และส่งเสริมการมีพฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัยและรับผิดชอบ (Roberts, Oyun, Batnasan, & Laing, 2005) คือทางออกของการเสริมสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืน คำตอบของการพัฒนาดังกล่าวคือการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านและการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้าใจและบรรยากาศการสื่อสารเรื่องเพศที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชน รวมทั้งการจัดระบบเพื่อนำแหล่งประโยชน์ด้านการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมาใช้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีศักยภาพในการคิด วิเคราะห์ ถือเป็นกระบวนการติดอาวุธทางปัญญาที่ทันสมัย สอดคล้อง เท้าทันสถานการณ์และอิทธิพลด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ค่านิยม สื่อ สภาพแวดล้อมที่คุกคามและง่ายต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า (Gallegos, Villarruel, Gomez, Onofre, & Zhou, 2007; Mbugua, 2007; Nevo & Mukuka, 2007)

สุขภาพทางเพศต้องการความร่วมมืออย่างจริงจังในการทำความเข้าใจและแก้ไขอย่างเร่งด่วน สำนักวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ร่วมกับองค์การ PATH และภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านและการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกเพื่อสร้างเสริม สุขภาวะทางเพศที่เป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นกับสถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน มุ่งเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนด้วยการปลูกฝังจิตสำนึก รัก และมองเห็นคุณค่าในตนเอง บนพื้นฐานความเชื่อว่าการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนของเยาวชนด้วยการเสริมสร้างพลังอำนาจให้เกิดศักยภาพในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และตัดสินใจเลือกปฏิบัติด้วยข้อมูลรอบด้าน จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี และการลดพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านในการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย

2. ประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านต่อการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ

มีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ โรงเรียนขยายโอกาส 53 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษา 45 โรงเรียน รวม 98 โรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมเพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชน ในสถานศึกษา ภาคใต้ตอนบน รับผิดชอบโดยสำนักวิชา พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ร่วมกับองค์การ PATH

กลุ่มตัวอย่าง ถูกเลือกแบบเจาะจง เป็นสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 25 โรงเรียน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 33 โรงเรียน รวม 58 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนที่สามารถ จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านให้กับนักเรียนทุกคน ทุกระดับชั้นได้เรียนรู้ต่อเนื่องอย่างน้อย 8 ชั่วโมงต่อปี (เป้าหมายคือ 16 ชั่วโมงต่อปี) ประกอบด้วย จังหวัด นครศรีธรรมราช 26 โรงเรียน กระบี่ 10 โรงเรียน พังงา 12 โรงเรียน และระนอง 10 โรงเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานคัดเลือกตามรายชื่อผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกและ อาสาสมัครเข้าร่วมการศึกษา ประกอบด้วย คณะทำงาน จังหวัด (ศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) 20 คน Master Trainer (วิทยากรเพศศึกษารอบด้านของพื้นที่ คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์) 12 คน ผู้บริหาร 58 คน ครูผู้รับผิดชอบจัดการเรียนรู้เพศศึกษา รอบด้าน 215 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 290 คน และนักเรียน 2,110 คน

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ประกอบด้วย สังกัด ประเภท ขนาด ที่ตั้งสถานศึกษา และ จำนวนชั่วโมงจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านที่โรงเรียน สามารถจัดได้จริง

2. แบบประเมินพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็ก และเยาวชน พัฒนาจาก The Youth Health Risk Behavior

Survey: YRBS (Centers for Disease Control, 2005) แปลเป็นภาษาไทยโดย จรรยา เศรษฐพงศ์ (2549) ประกอบด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ หากมีประสบการณ์มีปัจจัยเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยให้ 1 คะแนน ไม่เคยมีประสบการณ์ไม่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยให้ 0 คะแนน รวม 6 คะแนนเท่ากับ 100% แบ่งการแปลผลเป็น 4 ระดับ คือ 0% (0 คะแนน) ไม่มี พฤติกรรมเสี่ยง < 50% (< 3 คะแนน) มีพฤติกรรมเสี่ยง น้อย 51-75% (3-5 คะแนน) มีพฤติกรรมเสี่ยงปานกลาง และ > 75% (> 5 คะแนน) มีพฤติกรรมเสี่ยงมาก หา ความเที่ยงโดยนำไปใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.89

3. แนวคำถามถึงโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ผู้บริหาร ครู คณะทำงาน และผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำ หลักสูตรเพศศึกษารอบด้านไปใช้ในสถานศึกษา ประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนารูปแบบฯ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบฯ ซึ่งผ่านการตรวจ ความตรงเชิงเนื้อหาและภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเพศศึกษารอบด้าน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ 1 ท่าน ผู้วิจัยปรับเปลี่ยนเนื้อหาและภาษา ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในช่วงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551 ถึงกันยายน พ.ศ. 2554

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาอนุมัติการทำวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตามเอกสาร รับรองเลขที่ 52/048 และได้รับอนุญาตทำการศึกษาในพื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยให้ข้อมูลการวิจัย ทั้งด้านที่เป็นประโยชน์และความเสี่ยงที่กลุ่มเป้าหมายอาจ ได้รับจากการวิจัย และให้อิสระในการเข้าร่วมและถอนตัว จากการวิจัยได้โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ข้อมูลถูกเก็บเป็น

ความลับ เอกสารบันทึกการสนทนา ภาพถ่าย การบันทึกเทป ได้รับการอนุญาตจากกลุ่มเป้าหมายทุกครั้ง ข้อมูลถูกทำลายเมื่อวิจัยเสร็จสิ้นและนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ 1) การสำรวจด้วยแบบสอบถาม 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้อง 3) การสังเกตและบันทึกภาคสนามขณะติดตามสนับสนุนในพื้นที่ (Coaching) 4) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การสนทนากลุ่ม และ 6) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยดำเนินการกระบวนการพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านในการส่งเสริมสุขภาพทางเพศสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา ภาคใต้ตอนบนใน 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม ทีมผู้วิจัยจัดกิจกรรมประชุมคณะทำงานรายจังหวัดเพื่อคัดเลือกโรงเรียน 4 ครั้ง และประชุมผู้บริหารสถานศึกษา 58 คน แยกรายจังหวัด 4 ครั้ง เพื่อชี้แจงโครงการ ประเมินความพร้อมต่อการเข้าร่วม และให้อิสระต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร "การจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาด้วยกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์" จำนวน 4 วัน มุ่งเน้นการปรับทัศนคติเรื่องเพศศึกษารอบด้าน การมีข้อมูลรอบด้าน รวมทั้งฝึกทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ให้กับครูจำนวน 215 คน จัดอบรมรอบละ 30-35 คน รวม 7 ครั้ง และหลักสูตรเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้อื่นๆ ที่พื้นที่ต้องการเพิ่มเติม คือ การคิดวิเคราะห์ การฟัง ถาม ถก 1 ครั้ง การพัฒนาเยาวชนเชิงบวก 1 ครั้ง

ระยะที่ 3 การนำหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านไปใช้ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูบรรจุเนื้อหาวิชาเพศศึกษารอบด้านลงในกลุ่มสาระที่เลือกสรรและดำเนินการ

จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านต่อเนื่องอย่างน้อย 16 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา เริ่มต้นในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2552 - ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554

ระยะที่ 4 การติดตามสนับสนุน ประเมินผล และนำบทเรียนที่ได้ไปพัฒนาต่อเนื่อง ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนกระบวนการและผลการดำเนินการ ปัญหาอุปสรรค ความต้องการสนับสนุน พร้อมกับสังเกตการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาของครูในห้องเรียน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับครู ผู้จัดการเรียนรู้และผู้บริหารเพื่อเติมประเด็นสำคัญ เทคนิค วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

ทีมผู้วิจัยนำผลที่ได้เข้าร่วมการประชุมคณะทำงานจังหวัดจำนวน 20 คน (จังหวัดละ 5 คน จัดแยกรายจังหวัด ณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดใช้เวลาครั้งละ 1 วัน) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานพร้อมกับหาแนวทางสนับสนุนและพัฒนาการทำงานร่วมกันทุก 3 เดือน

ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 58 คน ตอบแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาในวันประชุมชี้แจงผู้บริหาร และครูที่รับผิดชอบด้านจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาของแต่ละโรงเรียนจำนวน 58 คน รวบรวมข้อมูลนักเรียนตามแบบประเมินพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็กและเยาวชนก่อนและหลังดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ทีมผู้วิจัยและคณะทำงานพื้นที่จำนวน 12 คน (ผู้วิจัยฝึกการใช้เครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพการใช้เครื่องมือเป็นเวลา 2 วัน) ใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร 58 คน ครู 65 คน คณะทำงานจังหวัด 12 คน นักเรียน 60 คน การสนทนากลุ่ม กับครู 6 กลุ่ม ๆ ละ 12-15 คน คณะทำงานจังหวัด 1 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน ผู้บริหาร

2 กลุ่มๆ ละ 15 คน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้บริหาร 58 คน ครู 80 คน คณะทำงาน 20 คน และผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกระบวนการและผลลัพธ์การนำหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านไปใช้ในสถานศึกษา คือ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 60 คน นักเรียน 90 คน รวบรวมข้อมูลทั้งในขณะติดตามสนับสนุนโรงเรียนทุก 2-3 เดือน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปีละ 2 ครั้ง รวม 6 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

โรงเรียนทั้ง 58 แห่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รวมกันไม่น้อยกว่า 100 คน เป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามจำนวน 2 โรงเรียน อีก 56 แห่งนักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 40 เป็นโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตเมือง ร้อยละ 60 อยู่ในเขตชนบท ร้อยละ 20.69 จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านได้ครบ 16 ชั่วโมงต่อปี สถานศึกษาที่จัดได้เพียง 8, 12, และ 10 ชั่วโมงต่อปี มีร้อยละ 37.93, 24.14, และ 17.24 ตามลำดับ ผลการศึกษาระบบการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านในการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา ภาคใต้ตอนบน มีดังนี้

รูปแบบการบริหารหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน ประกอบด้วย การทำงานปรับทัศนคติ การมีข้อมูลรอบด้าน การพัฒนาวิสัยทัศน์ การหนุนเสริม และการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้วยวิธีการเชิงรุก เชิงบวก อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องที่เข้าใจ เชื่อมกันต่ออุดมการณ์พัฒนาระบบการทำงานเยาวชนทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ ผ่านความต่อเนื่องด้วยกระบวนการติดตามสนับสนุนอย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกัน มีองค์ประกอบหลักของกระบวนการพัฒนา 4 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม ต้องเริ่มจาก

การค้นหาผู้บริหารสถานศึกษาตัวจริง ที่เห็นปัญหา เข้าใจสถานการณ์ และอยากทำงาน จากนั้นปรับทัศนคติและทำความเข้าใจแนวคิดเพศศึกษารอบด้านที่ถูกต้องด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "แนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชน: ทางออกหรือสร้างปัญหา" เพื่อเชื้อต่อการคัดเลือกกลุ่มสาระรายวิชา และกลุ่มครูผู้รับผิดชอบจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ก่อนตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการ

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครู พบว่า ก่อนนำหลักสูตรฯ ไปใช้จริงในสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบเรียกร้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดสมรรถนะ ความเชื่อมั่น และความปลอดภัยต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านในลักษณะ "มีคุณภาพและต้องไม่ใช่กระบวนการที่โพร่งให้ระรอก" ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นทักษะอย่างน้อย 3 หลักสูตร คือ 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนเพื่อปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจแนวคิดเรื่องเพศศึกษารอบด้านที่ถูกต้อง 2) การวิเคราะห์หลักสูตรเพศศึกษารอบด้านเพื่อเข้าใจที่มาและวัตถุประสงค์หลักของแผนการเรียนรู้เพื่อสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาและภาษาให้เหมาะสมกับบริบทโดยไม่ผิดจุดมุ่งหมายและสาระสำคัญ และ 3) ทักษะการฟังถาม ถก เพื่อเป็นเครื่องมือเชื่อมร้อยประเด็น สรุปผลและเอื้ออำนวยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ใหม่ตามแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ตามลำดับ

ระยะที่ 3 การนำหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านไปจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในสถานศึกษา พบว่าความสำเร็จของการนำหลักสูตรฯ ไปใช้จริงเกิดขึ้นจากปัจจัย 3 ประการ คือ 1) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "แนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน" เพื่อปรับทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องเพศและการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกก่อนนำหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านไปใช้ในสถานศึกษา เป็นการจัดการแรงต้านก่อน

เกิดแรงต้าน 2) ผู้บริหารถืออำนาจต่อการบรรจุหลักสูตร
ผลักดัน ติดตาม สนับสนุน และ 3) ครูผู้รับผิดชอบสามารถ
จัดการเรียนรู้เพศศึกษาครบด้านได้ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณ
คือนักเรียนทุกคนทุกระดับชั้นได้เรียนเพศศึกษาครบด้าน
ต่อเนื่องอย่างน้อย 16 ชั่วโมงต่อปี และเชิงคุณภาพคือ
ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้ครบกระบวนการเรียนรู้ผ่าน
ประสบการณ์ สามารถนำผู้เรียนไปสู่กระบวนการคิด
วิเคราะห์ แยกแยะ ตัดสินใจเลือก และรับผิดชอบผล
ที่เกิดจากการเลือกบนพื้นฐานของการมีข้อมูลรอบด้าน

**ระยะที่ 4 การติดตามสนับสนุน ประเมินผล
และนำบทเรียนที่ได้ไปพัฒนาต่อเนื่อง** พบว่า
การติดตามสนับสนุนที่มีลักษณะกัลยาณมิตร เป็นไปได้

มีคุณภาพ และต่อเนื่อง ส่งผลให้งานเกิดความยั่งยืน
และพบว่ากลุ่มเป้าหมายต้องการวิธีประเมินผลการทำงาน
ที่น่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับด้วยวิธีการวิจัยหรือการเขียน
เรื่องเล่าอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับมาตรฐานการจัดการ
เรียนรู้

การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารหลักสูตรฯ
พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรฯ มีผลต่อการสร้างเสริม
สุขภาวะทางเพศในเยาวชนโดยมีเยาวชน 352 คน
(16.46%) มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไม่เสี่ยงเพิ่มขึ้น
176 คน (8.31%) และผู้มีพฤติกรรมที่เสี่ยงน้อย เสี่ยง
ปานกลาง และเสี่ยงมาก มีจำนวนลดลง ร้อยละ 7.80,
0.31 และ 0.14 ตามลำดับ (ตาราง 1)

ตาราง 1 จำนวน (f) และร้อยละ (%) ของเยาวชนจำแนกตามระดับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศก่อนและหลังดำเนินการ
ใช้รูปแบบฯ (n = 2,110)

ระดับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ		ความแตกต่าง	
	f	%	f	%	f	%
ไม่เสี่ยง	1,666	78.96	1,842	87.30	-176	8.31
เสี่ยงน้อย	377	17.87	213	10.09	164	7.80
เสี่ยงปานกลาง	38	1.80	30	1.42	8	0.31
เสี่ยงมาก	29	1.37	25	1.19	4	0.14
รวม	2,100	100.00	2,100	100.00	352	16.46

จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าครูและคณะทำงาน
ได้มีการพัฒนาทัศนคติที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
การทำงานเยาวชนเชิงบวก ดังนี้

"...ตอนนี้ "เรา" ซึ่งหมายถึงผมกับศิษย์เหมือน
เดินคู่กัน เด็กที่เคยก้าวร้าว พอแน่ใจแล้วว่าผมเปลี่ยนท่าที
อย่างจริงใจ ก็กล้าเข้ามาพูดคุย เด็กที่เคยแต่งกายผิด
ระเบียบ ผมเพียงให้คำแนะนำแทนคำตักเตือน เด็กๆ ก็

ปรับปรุงตัวกันได้โดยไม่ต้องเฝ้าตจอะไรให้เสียอารมณ์..."

ตัวแทนครู (ชาย)

"...ในชีวิตการทำงาน ตอนนี้สิ่งที่ฉันรู้สึก "มหัศจรรย์"
คือภาวะอารมณ์ที่เยือกเย็นลง ไม่ "วีน" ไม่ "ปรี๊ด" แม้กระทั่ง
ขณะสอน ลูกศิษย์มีพฤติกรรมแบบไหนมา ฉันจะใจเย็นลง
คิดถึงที่มาที่ไปของคนก่อนตัดสิน..."

ตัวแทนครูและคณะทำงานจังหวัด (หญิง)

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลวิจัยนี้พบข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ แม้ผู้เข้าร่วมโครงการทุกระดับมองเห็นความสำคัญต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านที่มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนเชิงบวก แต่มีโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้บรรลุตามเป้าหมาย คืออย่างน้อย 16 ชั่วโมงต่อปี มีเพียงร้อยละ 20.69 ทั้งนี้เนื่องจาก ขาดกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษารอบด้านแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และขาดการติดตามสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและมีคุณภาพให้สามารถตรวจสอบยืนยันผลการจัดการเรียนรู้ต่อความปลอดภัยและสุขภาวะทางเพศของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้ครูผู้จัดการเรียนรู้พบกับแรงต้านจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ถูกตำหนิจากภาระงานสอนที่หนักและขาดแหล่งสนับสนุนที่เป็นมิตร ทำให้ครูส่วนหนึ่งรู้สึกอับอาย ไม่ปลอดภัย ขาดที่พึ่ง ท้อแท้ และหยุดจัดการเรียนรู้ในที่สุด สอดคล้องกับพิกุล เอกวรางกูร (2555) ที่พบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านถูกมองเป็นดาบสองคม การนำไปใช้กับนักเรียนจึงต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกันอย่างชัดเจนจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อลดแรงต้านร่วมกับต้องอาศัยการติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้พบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชน ในสถานศึกษาที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินงานที่เข้มแข็งและต่อเนื่องภายใต้วิธีคิดและกลยุทธ์การขับเคลื่อนที่สำคัญ 2 ประการดังนี้

ประการแรก การบริหารที่มีพื้นฐานการสร้าง ความเข้าใจ ไม่ทำทลายความรู้สึกให้เกิดแรงต้าน ร่วมกับการจัดลำดับความสำคัญของการทำงาน ช่วยให้การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนเกิดความชัดเจน มีประสิทธิภาพ ไม่ซ้ำซ้อน กล่าวคือ การเริ่มต้นทำงานเรื่องเพศที่สวนกระแสสังคมด้วยการปรับทัศนคติผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจตรงกันก่อนว่า **เพศศึกษารอบด้านไม่ใช่เรื่อง**

เพศสัมพันธ์ แต่เป็นวิชาพัฒนาชีวิตที่ต้องอาศัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเท่าทัน การให้ความสำคัญกับคุณภาพการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านที่ต้องสร้างความมั่นใจว่าผลลัพธ์ ต้องไม่ใช่ลักษณะการชี้โพรงให้กระรอก แต่เป็นวิธีจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยกลยุทธ์เชิงบวกที่ช่วยให้เยาวชนสามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ตัดสินใจเลือก และรับผิดชอบผลที่เกิดจากการเลือกกระทำ หรือไม่กระทำพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศบนพื้นฐานของการมีข้อมูลรอบด้าน (Mueller, Gavin, & Kulkarni, 2008) ช่วยให้การทํางานราบรื่น การจัดลำดับความสำคัญของการทํางานที่เริ่มต้นจากการค้นหาผู้บริหารที่เข้ามาเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดเพศศึกษารอบด้าน เป้าหมายการทํางานต่อเนื่องทุกแง่มุมก่อนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจมองเห็น ประเมินอุปสรรค ความเสี่ยง และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น อย่างรอบคอบ เป็นการเพิ่มโอกาส ความร่วมมือ และความเป็นไปได้ต่อการพัฒนางานต่อเนื่อง รวมทั้งเชื้อต่อความเข้าใจและคุณภาพการคัดเลือกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะใส่เนื้อหาเพศศึกษารอบด้าน มองเห็นความสำคัญระยะยาวของการคัดเลือกกลุ่มครูผู้สอนที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาเพื่อเข้ารับการอบรมที่ช่วยลดการสูญเสียในลักษณะ "ผู้ผ่านการอบรมไม่ได้สอน ผู้สอนไม่ได้ผ่านการอบรม เพราะไม่ตรงกับกลุ่มสาระที่ใส่ชั่วโมงเพศศึกษา" อีกทั้งการเตรียมสมรรถนะของครูรวมกับการจัดการแรงบันดาลใจและการติดตามสนับสนุนในสถานศึกษาช่วยให้คนทํางานเกิดความรู้สึกลดอภัย มั่นใจ มีความสุข และมีศักยภาพด้านการทํางานมากขึ้น (พิกุล เอกวรางกูร, 2555)

ประการที่สอง การให้ความสำคัญกับระบบติดตาม สนับสนุนที่ต่อเนื่องด้วยกระบวนการเชิงบวกมีผลต่อทั้งปริมาณ ชั่วโมง และคุณภาพการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน ความสุขที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้สิ่งใหม่จากกลายมิตร์คือตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของการติดตามสนับสนุนที่นำไปสู่ความร่วมมือในการวิเคราะห์

จุดที่ต้องพัฒนา จุดแข็ง และความต้องการของคนทำงาน ได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุม ผลลัพธ์คือความสามารถสะท้อนให้ผู้ถูกติดตามเกิดการเรียนรู้ มองเห็นช่องว่างของการพัฒนา เกิดแรงใจและสุขใจต่อการทำงาน พัฒนาเยาวชนต่อเนื่องภายใต้บรรยากาศของความรู้สึกไว้วางใจ ปลอดภัย และเชื่อมั่น การติดตามสนับสนุนเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการทำงาน การสร้างเครือข่าย รวมทั้งให้การเสริมแรงที่เหมาะสมระหว่างกัน เป็นอีกกลยุทธ์ของกระบวนการติดตามสนับสนุนที่ช่วยให้คนทำงานเกิดพลังใจ สามารถข้ามผ่านความรู้สึกไม่ปลอดภัยทั้งของตนเอง สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และสังคม ต่อการทำงานที่สวนกระแสการตอบรับจากสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kohler, Manhart, & Lafferty, 2008; Mueller, Gavin, & Kulkarni, 2008)

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย ผลักดัน พัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ และความต้องการทำงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศสำหรับเยาวชนของพื้นที่
2. ควรวิจัยการพัฒนาต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนที่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมหลักของบุคคลทั้ง 5 พลัง ได้แก่ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน
3. ควรศึกษาเชิงลึก หาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลให้การนำกระบวนการ บริหารหลักสูตรเพศศึกษาครบด้านไปใช้ประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริงและประเมินสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และทักษะชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา เศรษฐพงศ์. (2549). แบบประเมินพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของเด็กและเยาวชน. รายงานวิจัยของสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- พิกุล เอกวรางกูร. (2555). การประเมินโครงการส่งเสริมเพศศึกษาครบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา (กว้างอย่างเข้าใจ) ภาคใต้ตอนบน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- องค์การ PATH. (2552). แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: เออร์เจนท์ แทค.
- Centers for Disease Control. (2005). *Youth risk behavior surveillance system*. Atlanta: U. S. Department of Health and Human Service, Public Health Service.
- Gallegos, E. C., Villarruel, A. M., Gomez, M. V., Onofre, D. J., & Zhou, Y. (2007). Research brief: Sexual communication and knowledge among Mexican parents and their adolescent children. *Journal of the Association of Nursing in AIDS Care*, 18(2), 28-34.
- Kohler, P. K., Manhart, L. E., & Lafferty, W. E. (2008). Abstinence-only and comprehensive sex education and the initiation of sexual activity and teen pregnancy. *Journal of Adolescent Health*, 42, 344-351.

- Lou, J. H., & Chen, S. H. (2009). Relationships among sexual knowledge, sexual attitudes, and safe sex behaviour among adolescents: A structural equation model. *International Journal of Nursing Studies*, 46, 1595-1603.
- Magnani, R., MacIntyre, K., Karim, A. M., Brown, L., & Hutchison, P. (2005). The impact of life skills education on adolescent sexual risk behaviors in KwaZulu-Natal, South Africa. *Journal of Adolescent Health*, 36, 289-304.
- Mbugua, N. (2007). Factors inhibiting educated mothers in Kenya from giving meaningful sex-education to their daughters. *Social Science & Medicine*, 64, 1079-1089.
- Mueller, T. E., Gavin, L. E., & Kulkarni, A. (2008). The association between sex education and youth's engagement in sexual intercourse, age at first intercourse, and birth control use at first sex. *Journal of Adolescent Health*, 42, 89-96.
- Nevo, V. S., & Mukuka, L. (2007). Child abuse and AIDS-related knowledge, attitudes and behavior among adolescents in Zambia. *Child Abuse & Neglect*, 31, 143-159.
- Roberts, A. B., Oyun, C., Batnasan, E., & Laing, L. (2005). Exploring the social and cultural context of sexual health for young people in Mongolia: Implications for health promotion. *Social Science & Medicine*, 60, 1487-1498.
- Zamora, A., Romo, L. F., & Au, T. K. (2006). Using biology to teach adolescents about STD transmission and self-protective behaviors. *Applied Developmental Psychology*, 27, 109-124.